

Valsts augu
aizsardzības dienests

2023. gada publiskais pārskats

SATURA RĀDĪTĀJS

Pārskatā izmantotie saīsinājumi

[Prioritātes 2023. gadā](#)

- [Fitosanitārā drošība](#)
- [Augu aizsardzība](#)
- [Mēslošanas līdzekļi un augsnes auglības veicināšana](#)
- [Sēklu un šķirņu aprites uzraudzība](#)

[Projekti](#)

[Finanšu rezultāti](#)

[Personāla resursi un apmācību sistēma](#)

[Sabiedrības informēšana](#)

[DARBĪBAS REZULTĀTI](#)

- [Augu aizsardzība](#)
 - [Augu aizsardzības līdzekļu REGISTRĀCIJA](#)
 - [Oficiālās kontroles AAL uzraudzības jomā](#)
 - AAL izplatīšanas uzraudzība
 - AAL lietošanas uzraudzība
 - Nosacījumu sistēmas prasību pārbaudes ĪJT
 - Pārbaude lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas jomā
 - AAL un ML jomas klimatisko un vidisko shēmu prasību pārbaudes vai ekoshēmu prasību pārbaudes
 - [Augu aizsardzības apmācības](#)
 - [Kultūraugiem kaitīgo nekarantīnas organismu monitorings un prognozēšana](#)
- [Mēslošanas līdzekļi un augsnes auglības veicināšana](#)
 - [Mēslošanas līdzekļu un substrātu uzraudzība](#)
 - [Mēslošanas līdzekļu lietošanas pārbaude](#)
 - [Augšņu agrokīmiskā izpēte pēc klientu pieprasījuma](#)
 - [Augsnes monitoringi](#)
 - AAI reprezentatīvā kopa
 - Oglekļa monitorings
 - Augsnes minerālā slāpekļa monitorings
 - [Agrokīmijas laboratorija](#)
- [Fitosanitārā drošība](#)
 - [Apsekojumi Latvijas teritorijā](#)
 - [Konkrētu augu karantīnas organismu apsekojumi](#)
 - Bakteriālā iedega
 - Kartupeļu karantīnas organismi
 - Priežu koksnes nematode
 - Citrusa ūsainis un Āzijas ūsainis
 - Bakteriālais lapu apdegums
 - [Citas darbības fitosanitārās drošības nodrošināšanai](#)
 - [Eksporta uzraudzība](#)
 - [Latvāņu izplatības ierobežošanas uzraudzība](#)
 - [Oficiālās kontroles augu karantīnas jomā](#)

[VAAD galvenie uzdevumi 2024. gadā](#)

PĀRSKATĀ IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

AAI – augsnes agroķīmiskā izpēte
AAL – augu aizsardzības līdzeklis
APL – administratīvā pārkāpuma lieta
EEZ - Eiropas Ekonomiskā zona
EFSA – Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde
EK – Eiropas Komisija
ES – Eiropas Savienība
GMO – ģenētiski modificēti organismi
ISTA – Starptautiskā sēklu kontroles asociācija
ĪJT – īpaši jutīgās teritorijas
KLP - Kopējās lauksaimniecības politika
KUVIS - Kultūraugu uzraudzības valsts informācijas sistēma
LAD – Lauku atbalsta dienests
LAD EPS – Lauku atbalsta dienesta Elektroniskās pieteikšanās sistēma
LIZ - Lauksaimniecībā izmantojamās zemes
LIZ pārvaldības sistēma - Lauksaimniecībā izmantojamās zemes pārvaldības sistēma
ML – mēslošanas līdzeklis
NA - normatīvais akts
NEVIS - Novērtēšanas elektroniskās veidlapas informācijas sistēma
NFL – Valsts augu aizsardzības dienesta Nacionālā fitosanitārā laboratorija
NSKL – Valsts augu aizsardzības dienesta Nacionālā sēklu kontroles laboratorija
SB – substrāts
VAAD – Valsts augu aizsardzības dienests
VPR – valsts plānošanas reģions
ZM – Zemkopības ministrija

PRIORITĀTES 2023. GADĀ

Saskaņā ar Valsts augu aizsardzības dienesta (VAAD) darbības stratēģiju 2021-2027. gadam VAAD šādas institūcijas kapacitātes, attīstības un pārvaldības prioritātes, kuru ietvaros 2023. gadā:

- ① Digitālo risinājumu ieviešana informācijas apmaiņai starp lauksaimniekiem un citiem iestādes klientiem, valsts un pašvaldību iestādēm.
 - Elektronizēti 8 VAAD darbības procesi;
 - leviesti 8 e-pakalpojumi;
 - Atvērto datu portālā ievietotas 3 jaunas datu kopas.
- ② Mērķtiecīga komunikācija sabiedrības izpratnes veicināšanai par valsts fitosanitāro drošību, ilgtspējīgu augu aizsardzību un lauksaimniecībā izmantojamo zemju auglību.
 - Dalība EFSA un EK organizētajā starptautiskajā augu veselības kampaņā *#PlantHealth4Life* ar mērķi "Saglabāt augu veselību, aizsargāt dzīvību". Kampaņas mērķis vairo zināšanas par valsts fitosanitārās drošības apdraudējumiem – kaitīgajiem organismiem, to izplatības ceļiem un veicināt iedzīvotāju un sadarbību izplatības noteikšanai un ātrai ierobežošanai. Kampaņas laikā dažādos pasākumos un informatīvajos kanālos izglītoti ceļotāji, dārzkopības entuziasti un ģimenes ar bērniem.
- ③ Efektīva resursu izmantošana un starptautiskā novērtējuma veicināšana.
 - Uzsākts projekts ar Apvienotās Karalistes Ārlietu, sadraudzības un attīstības biroju "Atbalsts Uzbekistānas lauksaimniekiem, lai palielinātu augkopības produkcijas pārdošanas apjomus un eksportu apjomus uz Apvienoto Karalisti" ("*Support to Uzbekistan to increase sales and exports in agriculture sector to the UK*")

Fitosanitārā drošība

Lai sekmētu Latvijas produkcijas eksportu, reeksportu un tranzītu gan uz trešajām, gan Eiropas Savienības valstīm, nodrošināta uzraudzība un kontrole augu karantīnas jomā.

Veikts karantīnas organismu monitorings un uzraudzība, īstenota EK līdzfinansētā Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu apsekojumu programma.

Sagatavoti ārkārtas situāciju plāni prioritārajiem kaitīgajiem organismiem:

- bērzu bronzas krāšņvabolei (*Agrilus anxius*);
- ošu smaragdzaļajai krāšņvabolei (*Agrilus planipennis*);
- citrusu ūsainim (*Anoplophora chinensis*);
- Āzijas ūsainim (*Anoplophora glabripennis*);
- priežu koksnes nematodei (*Bursaphelenchus xylophilus*);
- Sibīrijas priežu vērpējam (*Dendrolimus sibiricus*);
- koksngrauzim *Aromia bungii*;
- Japānas vabolei (*Popillia japonica*).

leviesti pasākumi organismu *Clavibacter sepedonicus* un *Ralstonia solanacearum* izskaušanai un izplatības novēršana.

Veikts karantīnas organismu monitorings un uzraudzība. Deviņos paraugos konstatēta bīstama augu karantīnas slimība bakteriālā iedega (*Erwinia amylovora*). Baktērijai labvēlīgi laika apstākļi veicinājuši slimības parādīšanos septiņās vietās.

Īstenoja EK līdzfinansētā „Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu apsekojumu programmu”, kurā iekļauti 40 kaitīgo organismu apsekojumi un diagnostika, tas ļauj savlaicīgi konstatēt kaitīgos organismus, kas var radīt risku lauksaimniecībai, mežkopībai, apkārtējai videi

Augu aizsardzība

Latvija kā ziņotājvalsts veica darbīgās vielas fenpirazamīns apstiprinājuma atjaunošanas izvērtējumu un uzsāka darbīgās vielas piriofenons apstiprinājuma atjaunošanas izvērtējumu. 2023. gadā Latvija veica sešu darbīgo vielu tehniskās ekvivalences novērtējumus.

Mēslošanas līdzekļi un augsnes auglības veicināšana

Nodrošināja aprītē esošo mēslošanas līdzekļu atbilstības normatīvo aktu prasībām uzraudzību.

Veica augsnes minerālā slāpekļa un oglekļa monitoringu.

Sēklu un šķirņu aprites uzraudzība

Lai palielinātu labības, kartupeļu, lopbarības augu, eļļas un šķiedraugu kvalitatīvu sēklu sagatavošanu un izmantošanu, sniedza subsidētus pakalpojumus sēklaudzētājiem. VAAD subsidētos pakalpojumus sniedza saskaņā ar Regulu Nr.1408/2013, ievērojot normatīvajos aktos par lauksaimniecības nozarē piešķiramā *De minimis* atbalsta administrēšanu un uzraudzību noteiktās prasības.

Projekti

Dalība Norvēģijas finanšu instrumenta projektā “Ilgtspējīgas augsnes resursu pārvaldības uzlabošana lauksaimniecībā”.

Īstenoti Twinning projekti:

- “Tālākas SPS un pārtikas drošības sistēmas attīstības nodrošināšana Gruzijā”;
- “Sanitāro un fitosanitāro (SPS) pasākumu stiprināšana Azerbaidžānā”;
- „Ukrainas tiesību aktu tuvināšana valsts uzraudzībā ĢMO atklātās sistēmās, augu šķirņu aizsardzībā un sēklu un augu pavairojamā materiāla ražošanā saskaņā ar ES normām un standartiem”.

Uzsākts projekts “Atbalsts Uzbekistānas lauksaimniekiem, lai palielinātu augkopības produkcijas pārdošanas apjomus un eksportu apjomus uz Apvienoto Karalisti”.

Valsts atbalsta ietvaros, nodrošināts augsnes minerālā slāpekļa monitorings, oglekļa monitorings un, lai, palielinātu labības, kartupeļu, lopbarības augu, eļļas un šķiedraugu kvalitatīvu sēklu sagatavošanu un izmantošanu, sniegts subsidētus pakalpojumus sēklaudzētājiem.

FINANŠU REZULTĀTI

Īstenotas šādas valsts budžeta programmas:

- Programma 27.00.00 „Augu veselība un augu aprites uzraudzība”;
- Apakšprogramma 65.20.00. „Tehniskā palīdzība Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) apgūšanai (2014-2020)”;
- Apakšprogrammas 70.06.00. „Izdevumi citu Eiropas Savienības politikas instrumentu projektu un pasākumu īstenošanai” pasākums „Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu apsekojumu klātbūtnes programma”;
- Apakšprogrammas 71.06.00. “Izdevumi Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumentu finansēto programmu, projektu un pasākumu īstenošanai” projekts “Ilgtspējīgas augsnes resursu pārvaldības uzlabošana lauksaimniecībā” (E2SOILAGRI);
- Apakšprogrammas 73.06.00. “Pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētie projekti” projekts “Atbalsts Uzbekistānas lauksaimniekiem, lai palielinātu augkopības produkcijas pārdošanas apjomus un eksportu apjomus uz Apvienoto Karalisti” ietvaros,
- Apakšprogrammas 74.06.00. “Atveseļošanās un noturības mehānisma (ANM) projekti un pasākumi” projekta “Zemkopības nozares ģeotelpisko risinājumu pilnveide gudrai zemes apsaimniekošanai, politikas prognozēšanai un plānošanai pārejai uz zaļo ekonomiku” ietvaros kopumā 2023. gadā izlietoti līdzekļi **7 301 847** eiro, tai skaitā **57 556** eiro atmaksai valsts budžetā.

Ļoti būtiskas pārmaiņas VAAD darbībā, kas būtu ietekmējušas finanšu rezultātus pārskata gadā, nav notikušas, taču, salīdzinot ar 2022. gadu, budžeta izpildes rādītājs ir samazinājies un sastāda -103 482 eiro, kas skaidrojams ar *Twining* projektu ietvaros saņemto maksājumu atzīšana izdevumos.

Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums 2023. gads

Nr.p.k.	Finansiālie rādītāji	Iepriekšējā gadā (faktiskā izpilde)	Pārskata gadā	
			Apstiprināts likumā	Faktiskā izpilde
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā)	8 451 795	7 561 778	7 083 258
1.1.	dotācijas	4 837 052	4 767 141	4 758 205
1.2.	maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	3 542 538	2 676 474	2 207 551
1.3.	ārvalstu finanšu palīdzība	72 205	118 163	117 502
1.4.	ziedojumi un dāvinājumi			
2.	Izdevumi (kopā)	8 188 698	8 093 155	7 301 847
2.1.	uzturēšanas izdevumi (kopā)	7 313 832	7 827 845	7 155 954
2.1.1.	kārtējie izdevumi	6 841 886	7 587 817	7 098 398
2.1.2.	procentu izdevumi			
2.1.3.	subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti			
2.1.4.	kārtējie maksājumi Eiropas Kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	420 946	182 472	0
2.1.5.	uzturēšanas izdevumu transferti	51 000	57 556	57 556
2.2.	izdevumi kapitālieguldījumiem	874 866	265 310	145 893

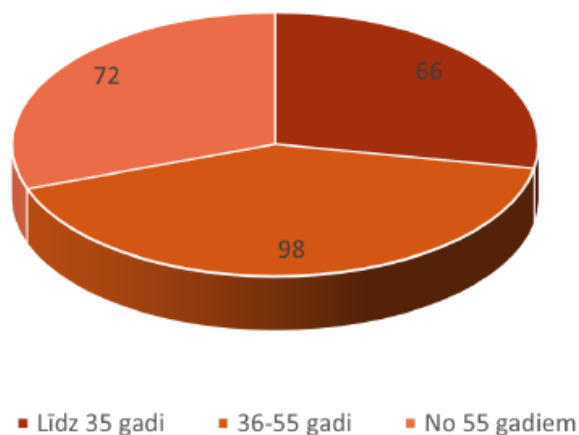
Personāla resursi un apmācību sistēma

Uz 2023. gada 31. decembri VAAD ir 216 amata vietas, no tām 69% ierēdņu amata vietas un 31% darbinieku amata vietas.

Turpinās pēdējo gadu tendence personāla mainības līmeņa pieaugšanā, vērtējot atbrīvoto nodarbināto skaitu gadā pret gada vidējo nodarbināto skaitu gadā. Tas skaidrojams gan ar vispārējām tendencēm darba tirgū vakanto amata vietu aizpildīšanā, gan arī ar VAAD specifiskajās prasībām pēc amatiem, kuros nepieciešama lauksaimniecības izglītība.

2023. VAAD pieņemti 17 jauni nodarbinātie un atbrīvoti 29, kas uz nākamo pārskata periodu veido ievērojamu vakanču skaitu. Salīdzinoši augstais atbrīvoto nodarbināto skaits savukārt liecina par to, ka VAAD darbinieku rotācija lielā mērā veidojas pieaugot vecuma grupai nodarbinātajiem, kam iestājas pensionēšanās vecums.

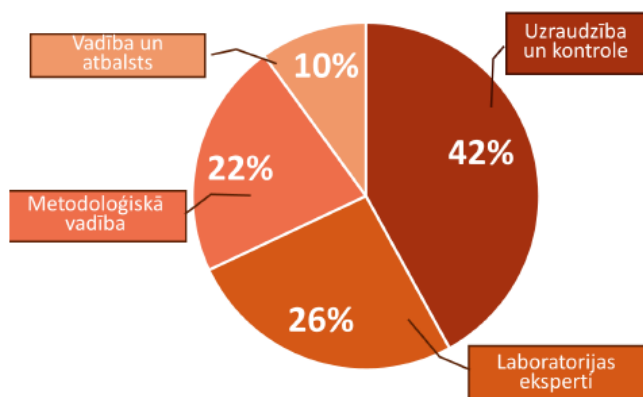
Nodarbināto dalījums pa vecuma grupām

Dalījums pa nodarbinātības grupām saglabājas ar minimālām izmaiņām pārsvarā paliekot proporcionāli nemainīgs attiecībā pret pagājušo gadu.

VAAD būtisks nodarbināto skaits – 90 darbinieki, kas sastāda 42% no kopējā nodarbināto skaita, ir reģionālo nodaļu vecākie inspektori, kas uzrauga un kontrolē normatīvo aktu prasību izpildi VAAD atbildībā nodotajās jomās. Otra lielākā grupa ir 56 laboratoriju eksperti un speciālisti, kas sastāda 26% no kopējā nodarbināto skaita bet trešā – procesu vadības, metodikas un risku uzraudzības nodrošināšanā iesaistītie darbinieki, kopā visās jomās 47 nodarbinātie.

Nodarbināto sadalījums pa darbības jomām

Lai nodrošinātu personāla izaugsmi un nepārtraukti pilnveidotu sniegto pakalpojumu kvalitāti, VAAD nodrošina nodarbināto apmācības, izvērtējot katra darbinieka mācību nepieciešamību efektīvākai darba uzdevumu izpildei. Uz mācībām nosūtītie darbinieki pēc tam veic tālākās apmācības, un integrē tēmas mācību moduļos gan jauno darbinieku, gan jomas ekspertu mācībās. Par VAAD ekspertu profesionalitāti liecina sekmīga dalība dažādos starptautiskos projektos, 2023. gadā pārstāvība starptautiskās darba grupās realizēta 62 reizes.

VAAD augstā līmenī tiek uzturēta iekšējo apmācību sistēma, kas nodrošina, ka jaunie darbinieki departamentos un reģionālajās nodaļās apgūst amata pienākumu veikšanai nepieciešamās zināšanas, prasmes un kompetences, kā arī sistemātiski uztur kvalifikāciju. Katru gadu tiek apstiprināts ikgadējais VAAD mācību un zināšanu pārbaužu plāns. Mācības aptver jaunumus tiesību aktos, pārbaudes procedūras, riska analīzi un informācijas sistēmas

izmantošanu, augu aizsardzības līdzekļu uzraudzību, prognozes par augu slimībām un kaitēkļiem, augu karantīnu u.c. nozares jautājumiem

Īpaši apmācību sistēma pielāgota jaunajiem darbiniekiem, lai sekmīgi apgūtu praktisko darba pieredzi un jomas specifiku. Nedēļas laikā no pirmās darba dienas jaunajam darbiniekam norīko darba audzinātāju. Jaunais darbinieks līdz kvalifikācijas eksāmena nokārtošanai un kvalifikācijas iegūšanai nevar patstāvīgi veikt amata pienākumus un pieņemt lēmumus.

2023. gadā liela loma tika piešķirta korupcijas risku novēršanas un interešu konflikta nepieļaušanas tēmai un tai atbilstošām mācībām. Mācībās piedalījās gan reģionālo nodaļu vecākie inspektori, kuri savu amata pienākumu ietvaros veic uzraudzības pārbaudes VAAD atbildības jomās, gan departamentu inspektori un atbalsta funkciju darbinieki. Nodarbinātie 2023. gadā piedalījušies 18 BTSF (*Better Training for Safer Food*) organizētajās apmācībās un citās kvalifikāciju paaugstinošās apmācībās, kas saistītas ar darba specifiku.

Sabiedrības informēšana

Dalība EFSA un EK organizētajā starptautiskajā augu veselības kampaņā #PlantHealth4Life ar mērķi "Saglabāt augu veselību, aizsargāt dzīvību". Kampaņas mērķauditorija: ceļotāji, dārzkopības entuziasti un ģimenes ar bērniem. Kampaņas mērķis vairo zināšanas par valsts fitosanitārās drošības apdraudējumiem – kaitīgajiem organismiem, to izplatības ceļiem un veicināt iedzīvotāju un sadarbību izplatības noteikšanai un ātrai ierobežošanai.

Ceļojošā izstāde "Skaistie un bīstamie augu kaitnieki" turpina ceļojumu pa Latviju, pabijusi gan profesionālajās skolās, gan bibliotēkās. Izstādes apmeklētājiem ir iespēja detalizēti iepazīties ar informāciju par augiem sevišķi bīstamajiem karantīnas organismiem, kas sastopami Latvijā un pasaulē.

Aktivitāšu kopums "Augu veselības telts" piedalās publiskos pasākumos, radot iespēju bērniem un pieaugušajiem interaktīvā veidā uzzināt daudzus faktus par augu veselību, atpazīstot sēklas un liekot puzzles, iemācīties atpazīt dažādus augiem bīstamus kaitēkļus un slimības. Tajā skaitā 12.maijā LU Botāniskajā dārzā organizēts Starptautiskās augu veselības dienas pasākums.

Sadarbībā ar kustību Lielā Talka, pēc VAAD iniciatīvas 10 pašvaldības tika organizētas latvāņu talkas. Pirms talkas VAAD organizēja vairākus seminārus, izstrādāja instrukcijas un videopamācības par latvāņu mehāniskās ierobežošanas metodi.

Nodrošināta saziņa sociālo mediju kontos- *Facebook, Twitter, Instagram, Youtube*.

Turpinām sadarbību ar lauksaimniecības un dārzkopības profesionālajiem medijiem, sagatavotas publikācijas, sniegtas intervijas un komentāri.

Sagatavotas preses relīzes un izstrādāti informatīvi materiāli.

Sniegtas atbildes uz žurnālistu jautājumiem, organizētas intervijas TV, radio raidījumiem.

Nodrošināta sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, organizēti semināri un vebionāri. viedokļu apmaiņas un mediju publikācijas.

DARBĪBAS REZULTĀTI

AUGU AIZSARDZĪBA

Augu aizsardzības līdzekļu REĢISTRĀCIJA

2023. gadā Latvijā reģistrēto AAL sarakstā iekļauti 29 jauni AAL, tajā skaitā:

- 26 ķīmiskie,
- divi dzīvo organismu saturoši;
- viens mikroorganismus saturošs.

Izsniegtas trīs AAL paralēlās tirdzniecības atļaujas.

Anulēti pieci AAL un viena AAL paralēlās tirdzniecības atļauja.

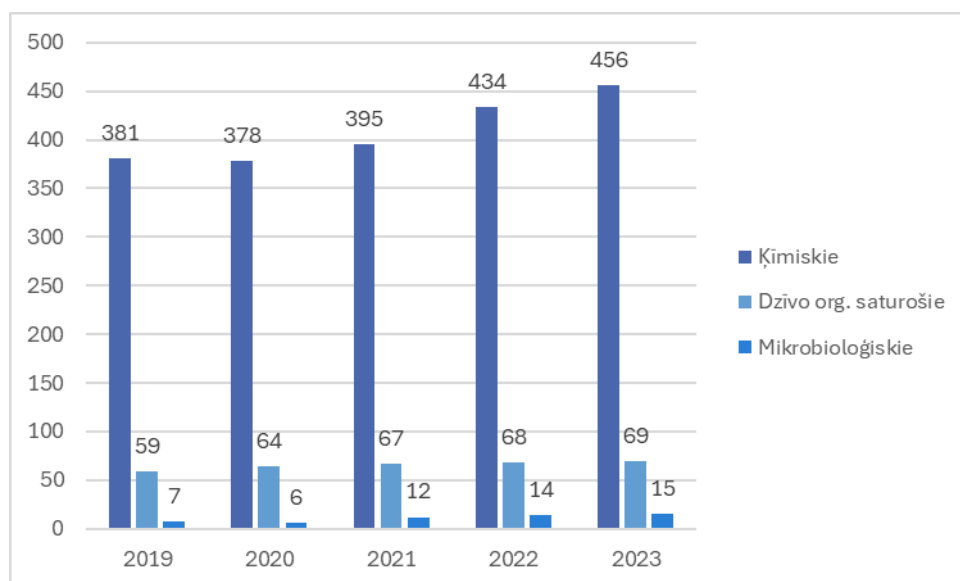
Pieņemti 192 lēmumi par izmaiņām reģistrētu AAL dokumentācijā - mainīts reģistrācijas īpašnieks, iepakojuma lielums, formulācijas sastāvs un citas izmaiņas dokumentācijā.

Pieņemti lēmumi par 11 AAL reģistrācijas atjaunošanu pēc to sastāvā esošās darbīgās vielas apstiprinājuma atjaunošanas ES reģistrēto darbīgo vielu sarakstā.

Kopumā uz 2023. gada 31. decembri AAL reģistrā bija 540 AAL, no tiem 456 ķīmiskais, piecpadsmit mikrobioloģiskie un 69 dzīvus organismus saturošie AAL.

Reģistrā iekļauti 223 herbicīdi (49% no ķīmiskajiem AAL), 122 fungicīdi (27%), 34 insekticīdi (7%), 21 kodne (5%), 39 augu augšanas regulatori (8%), 17 cita lietojuma preparāti (4%) (repelenti, rodenticīdi, desikanti, limacīdi, dezinfekcijas līdzekļi). Kopumā, saistībā ar jaunu AAL reģistrāciju, jau esošo pārreģistrāciju un lēmumiem par izmaiņām dokumentācijā, izvērtēti un apstiprināti 111 AAL marķējumu teksti. Aktuālais Latvijā reģistrēto AAL saraksts pieejams [VAAD tīmekļvietnē](#).

Reģistrēto AAL skaita dinamika 2019. - 2023. gadā

Lai gan reģistrēto AAL skaits pēdējos gados pieaudzis, vairumā gadījumu reģistrācijas pieteicēji iesniedz pieteikumus tādu AAL reģistrācijai, kuri paredzēti graudaugiem, rapsim un kartupeļiem. Joprojām trūkst AAL dārzeņiem un citiem mazajiem lietojumiem - AAL lietošanai augiem un augu produktiem, kurus valstī audzē nelielās platībās vai audzē lielās platībās, bet kaitīgais organisms nerada kaitējumu katru gadu vai arī kaitējums netiek nodarīts visā audzējamā platībā.

2023. gadā sagatavoti 39 novērtējumi atļauju izsniegšanai AAL lietošanai, t.sk. 15 neregistrētu AAL novērtējumi, 11 novērtējumi AAL demonstrācijas izmēģinājumiem un divi novērtējumi jau reģistrētu AAL mazo lietojumu atļaujām, desmit atļaujas AAL paralēlajai tirdzniecībai. Pārskata periodā VAAD turpināja sadarbību ar Latvijas dārzeņu audzētājiem un augļkopjiem. Izsniegtas sešas atļaujas neregistrēta AAL izplatīšanai un lietošanai, kā arī četras atļaujas reģistrēta AAL lietošanas jomas paplašinājumam.

2023. gadā izsniegti sertifikāti AAL reģistrācijai paredzēto efektivitātes pārbaudes izmēģinājumu veikšanai:

- SIA "Latvijas Augu aizsardzības pētniecības centrs" – trīs sertifikāti (trīs izmēģinājumu veidi);
- SIA "AgroLab Baltic" – viens sertifikāts (trīs izmēģinājumu veidi);

VAAD turpina darbu reģionālā (Ziemeļu zonas) un ES līmeņa sadarbības aktivitātēs. Zonālā sadarbība dod iespēju optimāli izmantot valstu rīcībā esošos cilvēkresursus, koordinējot saņemto AAL reģistrācijas pieteikumu izskatīšanu un deleģējot ziņotājvalstis sagatavot AAL novērtējuma ziņojumus visu dalībvalstu vārdā. Vienlaikus tiek nodrošināta riska novērtējumu harmonizācija un kvalitāte, jo novērtējuma ziņojumu gatavošanā un izskatīšanā ir iesaistīti vairāku valstu eksperti. Pārskata gadā Latvija piedalījās 20 Ziemeļu zonas vadības grupas un ekspertu grupu sanāsmēs.

Papildus AAL reģistrācijas aktivitātēm Latvija iesaistīta ES mēroga programmā Eiropā reģistrētu darbīgo vielu atkārtotai iekļaušanai ES apstiprināto darbīgo vielu sarakstā pēc to apstiprināšanas termiņa beigām. Pārskata gadā Latvija sagatavoja darbīgās vielas fenpirazamīns riska ziņojuma novērtējumu un veica darbīgās vielas zoksamīds maksimālo atlieku līmeņu novērtējumu, importa pielaides novērtējumu un datu saskaņošanu. Uzsāka darbīgās vielas piriofenons riska ziņojuma novērtējumu.

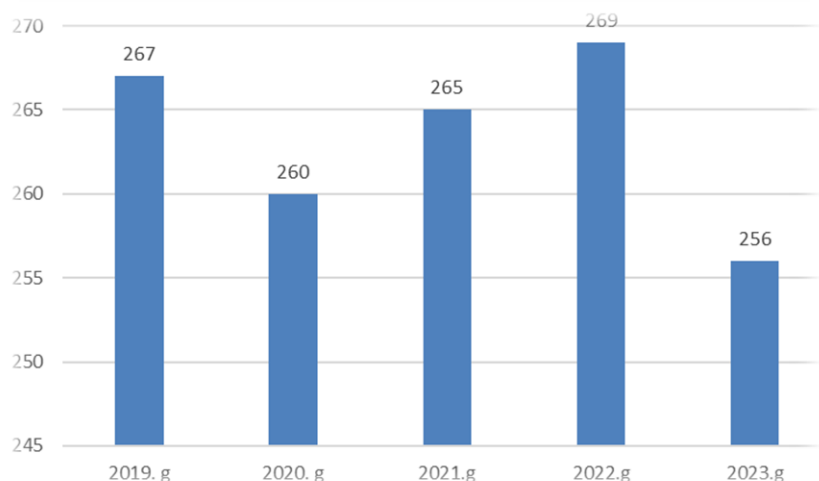
Oficiālās kontroles AAL uzraudzības jomā

AAL izplatīšanas uzraudzība

VAAD komersantiem, kas izplata AAL, izsniedz speciālās atļaujas (licences) AAL uzglabāšanai un izplatīšanai. Pārskata periodā kopā pieņemti 36 lēmumi. Pamatojoties uz personu iesniegumiem, veiktas 14 komersantu telpu atbilstības novērtēšanas, rezultātā komersantiem izsniegtas 14 speciālas atļaujas (licences). Pieņemti 13 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu un deviņi lēmumi par pārreģistrēšanu.

Licencēto AAL izplatīšanas vietu skaita dinamika 2019. - 2023. gadā

AAL izplatīšanas vietās veiktas pārbaudes, ņemti AAL paraugi, kvalitātes kontroles testēšanai, veiktas AAL marķējuma teksta atbilstības pārbaudes.

Veicot oficiālās kontroles izplatīšanas vietās veiktas 197 pārbaudes, kuru laikā par AAL izplatīšanas jomas būtiskiem normatīvo aktu prasību pārkāpumiem ierosinātas desmit administratīvo pārkāpumu lietas (septiņām personām), tajā skaitā par:

- AAL izplatīšanu bez VAAD speciālās atļaujas (licences) – 5 gadījumi;
- Latvijā neregistrētu AAL izplatīšanu - 5 gadījumi.

AAL lietošanas uzraudzība

Veicot oficiālās kontroles kopumā 2023. gadā veiktas 1224 AAL lietošanas uzraudzības pārbaudes (t.sk. 338 pārbaudes nosacījumu sistēmas prasību ietvaros AAL lietošanas jomā), atlasot saimniecības pēc riska kritērijiem, analizējot, kādus kultūraugus audzē, cik lielās platībās, vai iepriekš izdarīti pārkāpumi u.tml., kā arī saņemot operatīvu informāciju par iespējamo pārkāpumu.

Kopā 2023. gadā AAL lietošanas normatīvo aktu prasību pārbaudēs konstatēti 29 būtiski AAL lietošanas pārkāpumi par kuriem uzsākti 27 administratīvā pārkāpuma procesi. Vienā gadījumā process uzsākts par amatpersonas likumīgo prasību nepildīšanu, veicot AAL lietošanas normatīvo aktu prasību pārbaudi. Pārbaudēs konstatēti arī četri maznozīmīgi pārkāpumi par kuriem izteikti mutvārdu aizrādījumi.

Galvenie būtiskie pārkāpumi:

- Nav ievērotas normatīvajos aktos prasības par ūdensobjektu aizsargjoslām - četri gadījumi;
- Neprecīzi uzskaitīti iegādātie un izlietotie 2. reģistrācijas klases AAL – trīs gadījumi;
- Lietots Latvijas Republikā neregistrēts AAL - trīs gadījumi;
- AAL lietots neievērojot norādes AAL marķējumā – kopā 11 gadījumi:
 - 3 gadījumos AAL lietots ne tam mērķim un ne pret tiem kaitīgajiem organismiem, kas norādīti AAL marķējumā (neregistrēts AAL lietojums),
 - 1 gadījumā nav ievērotas AAL marķējumā noteiktās aizsargjoslas līdz ūdenstilpnēm,
 - 7 gadījumos AAL lietots neievērojot AAL marķējumā noteikto aizsargjoslu līdz blakus laukam;

- Darbiniekam nav 2. reģistrācijas klases AAL lietotāja apliecība darbam ar AAL – viens gadījums;
- Strādājot ar AAL, nav sekots līdzī smidzinātāja darba kvalitātei, kā arī preparāta izlietojumam, rezultātā AAL nonācis blakus laukā – četri gadījumi;
- AAL lietošanai izmantota neatbilstošu AAL lietošanas iekārta – trīs gadījumos.

Maznozīmīgie pārkāpumi (katrs pa vienam gadījumam):

- Reģistrācijas žurnāls par iegādātajiem un izlietotajiem 2. reģistrācijas klases AAL netiek glabāts vismaz trīs gadus;
- Lietota neatbilstoša AAL lietošanas iekārta;
- AAL lietots ne tam mērķim, ne pret tiem kaitīgajiem organismiem, kas norādīts marķējumā;
- Nav sekots līdzī darba kvalitātei, AAL nonācis blakus īpašumā.

Pārbaūžu laikā ņemti 94 augu paraugi AAL atliekvielu klātbūtnes laboratoriskai konstatēšanai, rezultātā 26 paraugu analīzes kalpojušas kā pārkāpuma pierādījums un uzsākti administratīvā pārkāpuma procesi.

2023. gadā paņemti arī 95 augu un augu produktu paraugi AAL darbīgās vielas glifosāts atliekvielu konstatēšanai. Izvērtējot šo paraugu testēšanas rezultātus, neatbilstības nav konstatētas.

2023. gadā veiktas 30 pārbaudes un paņemti 30 paraugi AAL atliekvielu noteikšanai ūdenī.

Nosacījumu sistēmas prasību pārbaudes ĪJT

ĪJT nosacījumu sistēmas prasību ietvaros LAD klientiem veiktas 80 ML lietošanas un tās dokumentācijas uzskaites pārbaudes.

Pārbaudēs konstatētas astoņas būtiskas un 14 maznozīmīgi pārkāpumi.

Būtiskie pārkāpumi:

- Saimniecībā nav katra lauka kultūraugu mēslošanas plāns kārtējā gada ražai – trīs pārkāpumi;
- Sagatavojot kultūraugu mēslošanas plānu, nav izmantoti AAI dati – trīs pārkāpumi;
- Laikposmā no 20. oktobra līdz 15. martam rugaines laukos izklīdēti pakaišu kūtsmēsli – viens pārkāpums;
- Nav dokumentēta lauku vēsture – viens pārkāpums.

Maznozīmīgie pārkāpumi:

- sagatavojot kultūraugu mēslošanas plānu, izmantoti AAI dati vai augšņu analīžu rezultāti kas vecāki par pieciem gadiem – deviņi pārkāpumi;
- atsevišķiem saimniecības laukiem, sagatavojot kultūraugu mēslošanas plānu, nav izmantoti AAI dati – trīs pārkāpumi;
- saimniecībā nav katra lauka kultūraugu mēslošanas plāns kārtējai gada ražai – divi pārkāpumi.

Pārbaude lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas jomā

2023. gadā lauksaimniecības produktu integrētās audzēšanas prasības pārbaudītas pie 484 audzētājiem, pārbaudot 2183 kultūraugu laukus.

Pārbaudēs konstatētie būtiskie pārkāpumi:

- laukam nav atbilstoši AAL vai augsnes analīžu rezultāti – divi gadījumi;
- kultūraugam nav sagatavots mēslošanas plāns – divi gadījumi;
- tiek lietots Latvijā neregistrēts AAL – trīs gadījumi;
- kultūraugam tiek lietots AAL neregistrēts lietojums – viens gadījums;
- kultūraugu laukiem nav izveidota uzskaites sistēma – viens gadījums.

Uzraudzības nolūkā 2023. gadā paņemti 33 augu un augu produktu paraugi, kur:

- divi no paraugiem palīdzēja atklāt neregistrētus AAL lietojumus;
- viens no paraugiem palīdzēja atklāt neregistrētu lietojumu konkrētam kultūraugam.

Pamatojoties uz pārbaudi un augu un augu produktu paraugu analīzēm ierosinātas četras APL.

AAL un ML jomas klimatisko un vidisko shēmu prasību pārbaudes vai ekoshēmu prasību pārbaudes

2023.gadā AAL un ML jomas klimatisko un vidisko shēmu prasību pārbaudes (turpmāk – ekoshēmu pārbaudes) kopā veiktas 397 pārbaudes, pie 266 personām:

- Ekoshēmas atbalsts par ekoloģiski nozīmīgu platību – 132 pārbaudes;
- Ekoshēmas atbalsts par saudzējošu lauksaimniecības praksi – 91 pārbaude;
- Ekoshēmas atbalsts par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi – 41 pārbaude.

Uzraudzības nolūkā 2023. gadā noņemti pieci augu un augu produktu paraugi.

44 saimniecības konstatētas dažādas ekoshēmu prasību neatbilstības 237 laukos, tajā skaitā:

- Ekoshēmas atbalstam par ekoloģiski nozīmīgu platību pieteiktajā laukā:
 - lietots ķīmiskais AAL – viens lauks;
 - nav iesēta starpkultūra – 40 lauki;
 - nav iesēts stiebrzāļu vai tauriņziežu pasējs – viens gadījums;
 - nav veikta pamatkaļķošana – 14 lauki;
 - veikta pamatkaļķošana ar augsnes optimizācijas materiālu, kas iegādes brīdī nav iekļauts VAAD ML un substrātu sarakstā – 5 lauki.
- Ekoshēmas atbalstam par saudzējošu lauksaimniecības praksi pieteiktajā laukā:
 - trīs reizes lietoti herbicīdi – 36 lauki.
- Ekoshēmas atbalstam par slāpekļa un amonjaka emisiju un piesārņojumu mazinošu lauksaimniecības praksi pieteiktajā laukā:
 - nav veikusi šķidrā organiskā mēslojuma izkliedi – 48 lauki;
 - veikta šķidrā organiskā mēslojuma izkliede ar neatbilstošu iekārtu (bez lentveida vai inžekcijas metodes) – 9 lauki;
 - nav veikta minerālmēslojuma izkliede vai smidzinājums – 20 lauki;

- nav izmantota atbilstoša iekārta minerālmēslojuma izkliedei vai izsmidzināšanai – 9 lauki;
- nav izmantota atbilstoša iekārta, kā arī nav veikta minerālmēslojuma izkliede vai AAL smidzinājums – 7 lauki;
- nav veikts AAL smidzinājums – 29 lauki;
- nav izmantota atbilstoša iekārta, kā arī nav veikts AAL smidzinājums – 7 lauki.

Augu aizsardzības apmācības

VAAD nodrošinājis augu aizsardzības jomas apmācību sistēmas darbību, pieņemti pārbaudījumi un izsniegtas apliecības 2376 personām, kā arī veikta piecu apmācību veicēju uzraudzība.

Kultūraugiem kaitīgo nekarantīnas organismu monitorings un prognozēšana

VAAD monitoringā katru gadu vidēji tiek novērota ap 130 kaitīgo organismu (slimības un kaitēkļi) attīstība 37 kultūraugu sējumos un stādījumos, kopumā sezonas laikā veikti ap 3500 novērojumu visā Latvijas teritorijā.

2023. gada monitoringa rezultāti:

- kaitīgo organismu konstatēšanai novērojumos iekļauti 37 kultūraugi;
- Latvijas teritorijā kopumā fiksēti 3585 novērojumi;
- novērojumos konstatētas 176 kaitīgo organismu sugas vai to grupas (piemēram, tripši, laputis, spradži, kraupis, miltrasas, dažādas lapu plankumainības, sakņu puves u.tml.).

MĒSLOŠANAS LĪDZEKĻI UN AUGSNES AUGLĪBAS VEICINĀŠANA

Mēslošanas līdzekļu un substrātu uzraudzība

Latvijā drīkst tirgot ML un SB, kas ir reģistrēti, kam ir izsniegta atļauja, ko drīkst tirgot citā ES vai EEZ valstī, vai uz kuriem ir marķējums "EK mēslošanas līdzeklis" vai CE zīme. Visi uzskaitītie ML un SB ir iekļauti ML un SB reģistrā, uz 2023. gada beigām Latvijas tirgū ir pieejami 4446 dažādi ML un SB.

ML un SB	Uz 2023. gada sākumu	2023. gadā iekļauti reģistrā	2023. gadā anulēti vai beidzies termiņš	Uz 2023. gada beigām
Reģistrācija	144	124	17	1624
Atļaujas	33	25	21	37
Savstarpējā atzīšana	488	67	4	551
Marķējums "EK mēslošanas līdzeklis" un ES ML ar CE zīmi	2126	181	0	2307
Kopā	4091	397	42	4446

2023. gadā 11 ML un SB tika izvērtēti un iekļauti sarakstā "Atļauts izmantot bioloģiskajā lauksaimniecībā". Uz 2023. gada beigām sarakstā "Atļauts izmantot bioloģiskajā ir 50 ML un SB.

Lai nodrošinātu reģistrā iekļauto ML un SB kvalitāti, VAAD ņem ML un SB kontrolparaugus, kuros tiek testēti deklarētie rādītāji. 2023. gadā paņemti 60 paraugi, no kuriem kvalitātes vai identifikācijas prasībām neatbilda 10 jeb 17 % no pārbaudītajiem paraugiem. Salīdzinājumam 2022. gadā kvalitātes vai identifikācijas prasībām neatbilda 27% no pārbaudītajiem ML un SB. Lielāko daļu no neatbilstošas kvalitātes ML un SB veidoja koksnes pelni, kas reģistrēti kā kalķošanas materiāls.

Lai nodrošinātu, ka ML un SB tirdzniecība notiek ievērojot NA prasības, veiktas 70 aprites vietu pārbaudes, kurās konstatēti divi būtiski pārkāpumi. 2022. gadu netika konstatēti būtiski pārkāpumi.

2023. gadā nav saņemtas sūdzības par ML un SB kvalitāti vai tirdzniecības pārkāpumiem, kas nozīmē ka ML un SB uzraudzība sasniedz savu mērķi un patērētāji tiek aizsargāti no nekvalitatīviem vai bīstamiem ML un SB.

Mēslošanas līdzekļu lietošanas pārbaude

Lai aizsargātu ūdeni, augsni un gaisu no lauksaimnieciskās darbības izraisīta piesārņojuma, VAAD 2023. gadā veica ML lietošanas pārbaudes visā Latvijas teritorijā:

- 21 operatīvās pārbaude, pamatojoties uz iedzīvotāju sūdzībām;
- 51 plānotās pārbaudes, kas atlasītas pēc riska kritērijiem, ņemot vērā lauksaimniecības dzīvnieku skaitu.

Veicot pārbaudes pēc iedzīvotāju sūdzībām, septiņos gadījumos jeb 35% no pārbaudēm, konstatēti būtiski pārkāpumi - ML izkliešanas uz sniegu klātas augsnes, kūsmēsli neiestrādāšana noteiktajā laikā, digestāta normu pārsniegšana un izkliede aizsargjoslā. Salīdzinot ar 2022. gadu, kad būtiski pārkāpumi konstatēti 27% no pārbaudēm, var secināt, ka biežāk saņemtas pamatotas sūdzas par ML nepareizu lietošanu. Veicot plānveida pārbaudes 2023. gadā tā pat kā 2022.gadā būtiski pārkāpumi netika konstatēti. Ņemot vērā ka pārkāpumi konstatēti tikai operatīvajās pārbaudēs, kopumā ML lietošana notiek atbilstoši NA prasībām.

Augšņu agroķīmiskā izpēte pēc klientu pieprasījuma

2023. gadā AAI pēc klientu pieprasījuma veikta 390 saimniecībās ar kopējo platību 52 331 ha, kurās ņemti 12 990 augsnes paraugi. 2023. gadā bija plānots AAI veikt 30 000 ha. 2023. gadā, iesaistot paraugu ņemšanā VAAD reģionālo nodaļu inspektoros un līgumdarbiniekus, plānotais apjoms pārsniegts par 74 %. Palielinātais pieprasījums skaidrojams ar MK 18.04.2023. gada 18. noteikumu Nr. 198 "Tiešo maksājumu piešķiršanas kārtība lauksaimniekiem" prasībām.

Salīdzinot ar 2022. gadu, ir būtiski palielinājusies AAI pieteiktā platība (par 33%). Pieteikto saimniecību skaits arī ir palielinājies, bet mazāk mērā, kas nozīmē ka saimniecības piesaka lielākas platības.

Augšņu agroķīmiskās izpētes apjomu izmaiņas (neiekļaujot AAI reprezentatīvās kopas platības)

Rādītājs	2022. gads	2023. gads	% salīdzinot ar 2022. gadu
AAI apjoms, ha	39318	52331	+33,1 %
Saimniecību skaits	357	390	+9,2

Augšnes monitoringi

AAI reprezentatīvā kopa

Lai iegūtu informāciju par LIZ agroķīmiskajiem rādītājiem dažādos valsts plānošanas reģionos, ņemot vērā saimniekošanas veidu (integrēts vai bioloģisks) un specializāciju (laukkopība, dārzkopība vai lopkopība), VAAD veica AAI reprezentatīvā saimniecību izlases kopā. 2023. gadā AAI veikta reprezentatīvās izlases kopā 4933 ha platībā. Kopai atlasītas 106 saimniecības 20 novados:

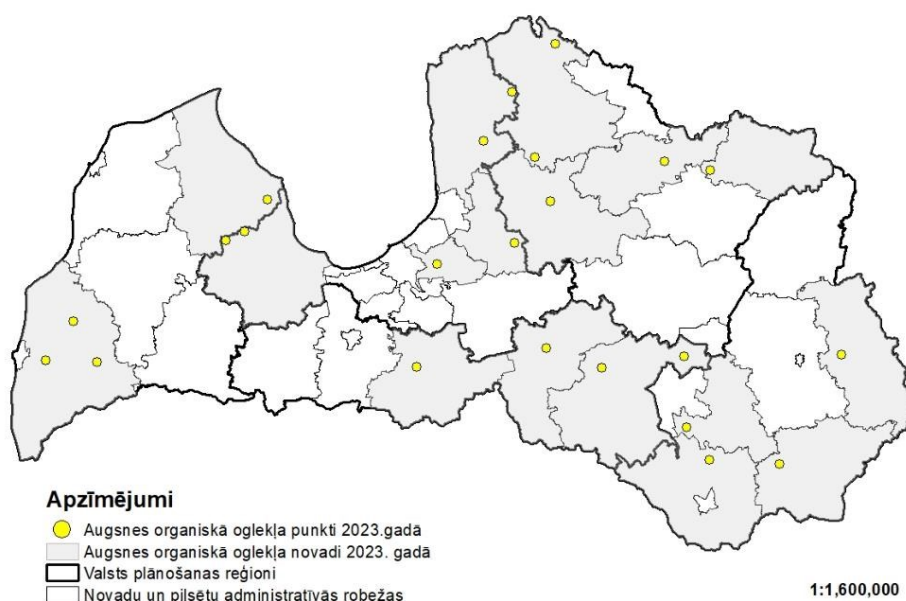
- Kurzemes reģionā (3): Dienvidkurzemes, Talsu, Tukuma;
- Latgales reģionā (4): Augšdaugavas, Krāslavas, Ludzas, Preiļu;
- Rīgas reģionā (3): Mārupes, Ropažu, Siguldas;
- Vidzemes reģionā (5): Alūksnes, Cēsu, Limbažu, Smiltenes, Valmieras;
- Zemgales reģionā (5): Aizkraukles, Bauskas, Dobeles, Jelgavas, Jēkabpils.

Oglekļa monitorings

Reprezentatīvās kopas ietvaros, ņemot vērā 2018. gada novadu sadalījumu ir izveidots oglekļa monitoringa punktu tīkls. 2023. gadā tika apsekoti 23 oglekļa monitoringa punkti. Monitoringā iegūta informācija par kopējā, organiskā un neorganiskā oglekļa saturu 0-10 cm, 10-20 cm un 20-40 cm slānī dažāda granulometriskā sastāva augsnēs dažādos LIZ izmantošanas veidos: aramzemē, ilggadīgajos stādījumos, zālajos. Iegūtos datus turpmāk izmantos siltumnīcefekta gāzes emisiju aprēķinos.

Agroķīmiskās izpētes reprezentatīvās kopas novadi 2023. gadā un oglekļa monitoringa punktu izvietojums

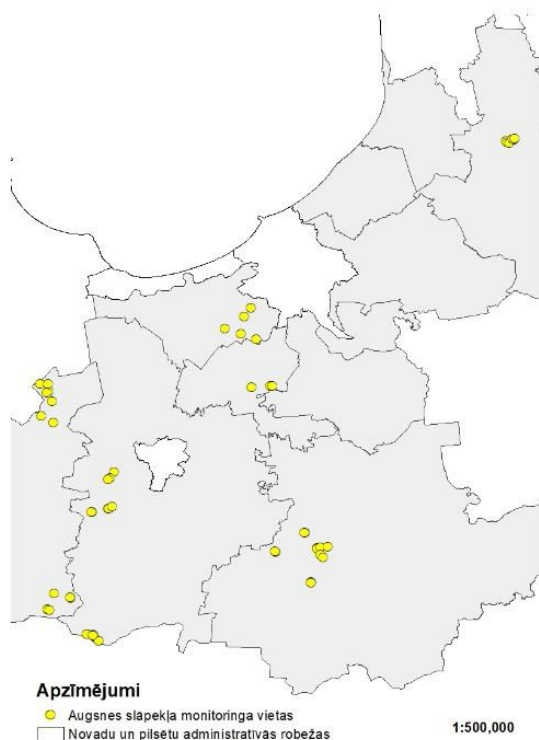

Augsnes minerālā slāpekļa monitorings

2023. gadā turpinājās augsnes minerālā slāpekļa monitorings 48 laukos īpaši jutīgajās teritorijās.

Monitoringa ietvaros pavasarī un rudenī noņemti paraugi trīs augsnes slāņos: 0-30 cm, 30-60 cm un 60-90 cm un analizēts amonija un nitrātu slāpekļa saturs. Iegūtos datus izmantoja slāpekļa papildmēslojuma normu korekcijas rekomendācijām pavasarī, kā arī potenciālā nitrātu piesārņojuma izvērtējumam rudenī.

Augsnes minerālā slāpekļa monitoringa punktu izvietojums

Īstenoto monitoringu rezultāti detalizētāk izklāstīti VAAD sagatavotajā publikācijā "[Augsnes monitoringa rezultāti 2023. gadā](#)". Konstatēts, ka bioloģiskās saimniekošanas sistēmas monitoringa punktos visos augsnes slāņos ir lielāks oglekļa uzkrājums nekā integrēto saimniecību monitoringa punktos. Integrētās saimniekošanas sistēmas dārzkopības specializācijas monitoringa punktos ir zemāks oglekļa uzkrājums nekā laukkopības un lopkopības saimniecībās. Ņemot vērā, ka oglekļa uzkrājumu augsnē ietekmē ļoti daudzi faktori: saimniekošanas sistēma un specializācija, audzētie kultūraugi, izmantotais mēslojums, augsnes apstrādes intensitāte, augsnes granulometriskais sastāvs un augsnes tips, precīzākus secinājumus varēs izdarīt apkopojot piecu gadu rezultātus par visiem plānotajiem monitoringa punktiem visos Latvijas novados.

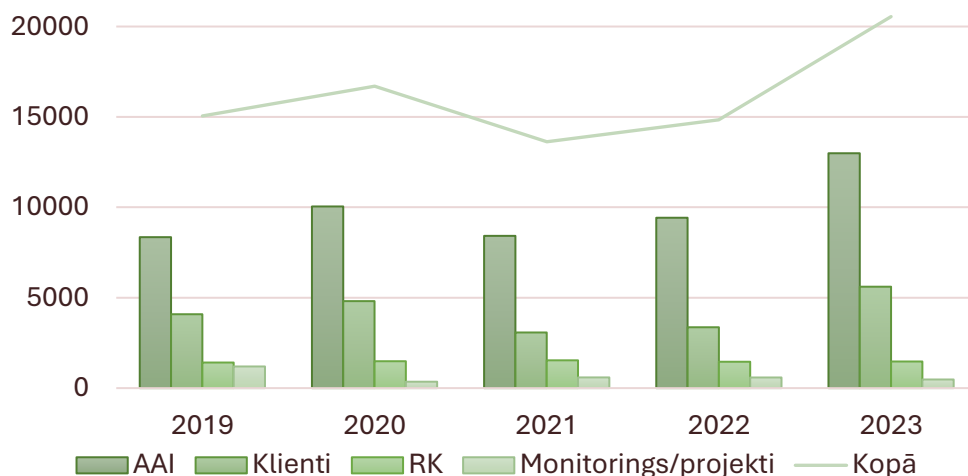
Agroķīmijas laboratorija

Agroķīmijas laboratorija ir akreditēta saskaņā ar starptautisko akreditācijas standartu ISO 17025:2017 augsnes jomā. 2023. gadā laboratorija saglabāja akreditāciju, turpināja piedalīties starplaboratoriju salīdzinošās testēšanas programmā sadarbībā ar Nīderlandes Vāgeningenes

Universitāti. Laboratorija ir Starptautiskā (GLOSOLAN) un Eiropas un Eirāzijas augsnes laboratoriju tīkla (EUROSOLA) dalībniece.

Laboratorija veica AAI pakalpojuma, AAI reprezentatīvās kopas, oglekļa un augsnes minerālā slāpekļa monitoringa paraugu testēšanu, kā arī sniedz ārpakalpojumus. Kopā 2023. gadā analīzes ir veiktas 20548 paraugiem.

2023.gadā, salīdzinot ar 2022.gadu, analizēto augsnes paraugu skaits palielinājies par 39%, ko veido gan AAI paraugu palielinājums (38%), gan individuālo klientu iesniegto paraugu palielinājums (67%).

Lielāko analizēto paraugu īpatsvaru veido AAI pakalpojuma (63%) un individuālo klientu (27%) paraugi. AAI reprezentatīvās kopas paraugi ir 7%, bet citu augsnes monitoringu un projektu paraugi veido 2% no kopējā skaita.

FITOSANITĀRĀ DROŠĪBA

Valsts fitosanitārās drošības nodrošināšanai VAAD pastāvīgi veic karantīnas un regulēto ne-karantīnas organismu apsekojumus, gan arī citu augiem kaitīgo organismu monitoringu, īstenojot daudzgadu apsekojumu programmu. Turpinājās darbs pie sabiedrības informēšanas par jaunajiem augu karantīnas organismiem, augu pasu sistēmu u.c. aktuālo informāciju. Lai būtu gatavi krīzes situācijām, VAAD strādāja pie ārkārtas situācijas plāniem prioritārajiem karantīnas organismiem, kā nosaka jaunais ES augu veselības regulējums.

Apsekojumi Latvijas teritorijā

ES un tai skaitā arī Latvijā kaitīgie organismi, kas rada nopietnus draudus augiem un augu produktiem, tiek regulēti saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra Regulu Nr.2016/2031 un ir uzskaitīti Komisijas Regulā Nr. 2019/2072. Atbilstoši normatīvajiem aktiem regulētie augiem kaitīgie organismi tiek iedalīti divās lielās grupās – karantīnas organismi un regulētie ne-karantīnas organismi. Lai noteiktu karantīnas organismu un augiem bīstamo kaitīgo organismu ģeogrāfisko izplatību un statusu Latvijā, izstrādāta arī apsekojumu programma 40 karantīnas organismu atklāšanai, kura īstenota, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 28. aprīļa Regulu Nr. 2021/690.

2023. gadā valsts fitosanitārā stāvokļa noteikšanai kopumā veikta 14655 pārbaude 61 dažādu karantīnas organismu statusu noteikšanai mežos, apstādījumos, parkos, piemājas dārzos, komercdārzos, ražojošajos stādījumos, Latvijas Universitātes Botāniskajā dārzā un Nacionālajā Botāniskajā dārzā Salaspilī u.c., un regulēto nekarantīnas organismu noteikšanai stādaudzētavās pavairojamam materiālam. Pārbaudīti ietvaros ņemti 4759 dažādi paraugi augu karantīnas organismu un regulēto ne-karantīnas organismu noteikšanai. Visi ņemtie paraugi analizēti NFL, kas ir vienīgā laboratorija Latvijā, kurai ir tiesības testēt augu karantīnas organismus. Tāpat Pārtikas un veterinārais dienests, veicot fitosanitāro importa kontroli uz robežas, ņēma un nosūtīja uz NFL 174 paraugus karantīnas organismu noteikšanai.

Veicot laboratorisko testēšanu, 2023. gadā konstatēti četri augu karantīnas organismi:

- *Globodera rostochiensis*,
- *Globodera pallida*,
- *Clavibacter sepedonicus*
- *Erwinia amylovora*,

Trīs regulētie nekarantīnas organismi – *Raspberry bushy dwarf virus*, *Lecanosticta acicula*, *Tetranychus urticae*.

2023.gadā pirmo reizi tika konstatēta kartupeļu bālā cistu nematode *Globodera pallida*.

Konkrētu augu karantīnas organismu apsekojumi

Bakteriālā iedega (*Erwinia amylovora*)

Kopš 1998. gada Latvijā tiek veikts monitorings, lai noteiktu bakteriālās iedegas izplatību. Monitorings ietver saimniekaugu (ābeļu, bumbieru, pīlādžu, krūmciidoniju, vilkābeļu, korinšu) vizuālo pārbaudi dažādās to augšanas un audzēšanas vietās un paraugu ņemšanu veģetācijas periodā, kad diennakts vidējā temperatūra ir virs +15°C.

2023. gadā bakteriālā iedega Latvijā konstatēta septiņās vietās Latgales, Zemgales un Kurzemes reģionā.

Veikto pārbaudīto un ņemto paraugu rādītāji

Pārbaudīto vietas	Pārbaudes			Paraugi			Pozitīvie paraugi		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Stādaudzētavas (t.sk. tuvējā apkārtnē)	143	137	144	281	233	236	0	0	0
Tirdzniecības vietas, gadatirgi	71	38	78	7	8	6	0	0	0
Ģenētisko resursu kolekcijas, botāniskie dārzi, arborētumi	29	27	28	48	36	14	0	0	0
Komercdārzi	227	222	223	30	13	15	2	1	0
Parki, ceļmalas, savvaļas, pamestie dārzi, piemājas dārzi utt. (neskaitot buferzonas)	653	675	717	47	33	22	4	2	1
Buferzonas	1089	1070	399	87	57	14	22	15	4
Perēkļi	237	233	106	26	23	18	8	6	4

2023. gadā veiktas 1695 pārbaudes ar mērķi identificēt bīstamās augu slimības bakteriālās iedegas (*Erwinia amylovora*) uzliesmojumu gadījumus. Pārbaudītu gaitā tika ņemti 325 paraugi, un organisma klātbūtne apstiprināta 3% no kopējā paraugu skaita jeb deviņos paraugos. Salīdzinot ar 2022. gadu, pozitīvo paraugu īpatsvars samazinājies par 3 %.

Divos gadījumos slimība atkārtoti konstatēta iepriekšējo gadu perēkļos - Jelgavas novada Sesavas un Elejas pagastos. Četros gadījumos slimības uzliesmojumi ir konstatēti iepriekš atklāto perēkļu buferzonās Dienvidkurzemes novada Nīcas pagastā, Bauskas novada Viesturu pagastā un Augšdaugavas novada Dēmenes pagastā.

Pārbaudes perēkļos un to buferzonās sastādīja 30 % no visu 2023. gadā bakteriālās iedegas identificēšanai paredzēto pārbaudītu skaita un to rezultātā paņemti 89 % no visiem pozitīvajiem paraugiem.

Ārpus perēkļiem un buferzonām bakteriālā iedega konstatēta vienā vietā - piemājas dārzā Jelgavas novada Glūdas pagastā.

Kartupeļu karantīnas organismi

Zeltītā kartupeļu cistu nematode *Globodera rostochiensis*, bālā kartupeļu cistu nematode *Globodera pallida*, kartupeļu gaišā gredzenpuve *Clavibacter sepedonicus*, kartupeļu tumšā gredzenpuve *Ralstonia solanacearum*, kartupeļu vēzis *Synchytrium endobioticum*, Kolumbijas sakņu- pangu nematodes *Meloidogyne chitwoodi* un *Meloidogyne fallax* kartupeļu spradži *Epitrix* spp.,

2023.gadā ņemti 1067 augsnes paraugi sēklas un pārtikas kartupeļu audzēšanas saimniecībās un stādaudzētavās. Kopā inspektori 70 saimniecībās pārbaudīja 1016,2 ha platību. Divās kartupeļu audzēšanas saimniecībās 6,2 ha platībā tika konstatēta zeltītā kartupeļu cistu nematode *Globodera rostochiensis*. Šajās pārbaudēs kartupeļu audzēšanas saimniecībā 10,33 ha platībā tika konstatēta bālā kartupeļu cistu nematode *Globodera pallida*, kas ir pirmais šīs nematodes konstatācijas gadījums Latvijā. Veikta izsekojamība, lai noskaidrotu iespējamo nematodes iekļūšanas ceļu.

No eksportam paredzētajām kravām – kūdras un augu produktiem, kas satur augsni, ņemti 32 paraugi kartupeļu cistu nematožu *Globodera pallida* un *Globodera rostochiensis* noteikšanai, un kartupeļu cistu nematodes šajos paraugos netika konstatētas.

218 kartupeļu audzēšanas saimniecībās ņemti 747 kartupeļu bumbulu paraugi kartupeļu gaišās gredzenpuves *Clavibacter sepedonicus*, kartupeļu tumšās gredzenpuves *Ralstonia solanacearum*, bakteriālās vītes *Ralstonia pseudosolanacearum*, Kolumbijas sakņu-pangu nematodes *Meloidogyne chitwoodi* un *Meloidogyne fallax*, kartupeļu vēža *Synchytrium endobioticum*, Kolumbijas sakņu- pangu nematodes *Meloidogyne chitwoodi* un *Meloidogyne fallax* un kartupeļu spradžu *Epitrix* spp. noteikšanai.

Laboratorisko testu rezultātā kartupeļu gaišā gredzenpuve *Clavibacter sepedonicus* tika konstatēta sešos paraugos piecās pārtikas kartupeļu audzēšanas saimniecībās.

Pārējie karantīnas organismi - kartupeļu tumšā gredzenpuve (*Ralstonia solanacearum*), bakteriālā vīte (*Ralstonia pseudosolanacearum*), Kolumbijas sakņu- pangu nematodes (*Meloidogyne chitwoodi* un *Meloidogyne fallax*), kartupeļu vēzis (*Synchytrium endobioticum*) un kartupeļu spradži (*Epitrix* spp.) kartupeļu bumbuļos netika konstatēti.

Kartupeļu tumšā gredzenpuves (*Ralstonia solanacearum*) klātbūtne tika pārbaudīta arī ūdenī un saimniekaugos - bebrukārklīnā un melnajā naktenē. Ūdens paraugi tiek ņemti no ūdenstilpnēm, kas atrodas blakus kartupeļu audzēšanas laukiem, kartupeļu noliktavām vai kartupeļu pārstrādes uzņēmumiem. Kopā 2023.gadā ņemti un laboratoriski testēti 52 paraugi, kuros kartupeļu tumšā gredzenpuve netika konstatēta.

Priežu koksnes nematode (*Bursaphelenchus xylophilus*)

Lai novērstu priežu koksnes nematodes ieviešanos Latvijā, VAAD jau kopš 2001. gada regulāri veic monitoringu. Tā ietvaros mežos, izcirtumos, riska zonās (lidostu, ostu, robežkontroles punktu, dzelzceļu, autoceļu tuvumā u tml.) stādaudzētavās un uzņēmumos, kas strādā ar zāģmateriāliem, izgatavo koksnes iepakojamo materiālu, 2023. gadā tika veiktas 517 pārbaudes. Tika ņemti 415 paraugi. Pārbaudīto skaits ir samazinājies par 4,3%, bet paraugu skaits palielinājies par 2,7% salīdzinot ar 2022.gadu. Priežu koksnes nematode nevienā paraugā nav konstatēta.

Citrusa ūsainis (*Anoplophora chinensis*) un Āzijas ūsainis (*Anoplophora glabripennis*)

Lai nepieļautu citrusa ūsaiņa (*Anoplophora chinensis*) un Āzijas ūsaiņa (*Anoplophora glabripennis*) ieviešanos Latvijā, tiek veiktas pārbaudes vietās, kur no Ķīnas tiek ievestas un izkrautas akmens kravas un šo vietu apkārtnes apstādījumos, kā arī stādaudzētavās, mežaudzēs, komercdārzos, parkos, piemājas dārzos, dendrārijos, botāniskajos dārzos.

2023. gadā veiktas 1334 pārbaudes citrusa ūsaiņa (*Anoplophora chinensis*) un Āzijas ūsaiņa (*Anoplophora glabripennis*) konstatēšanai. Kopā ņemti 118 paraugi. Ne viens no šiem kukaiņiem pārbaudēs netika konstatēts.

Bakteriālais lapu apdegums (*Xylella fastidiosa*)

Viena no bīstamākajām lapu koku un dažādu lakstaugu slimībām ir bakteriālais lapu apdegums (*Xylella fastidiosa*). Šai bīstamajai baktērijai ir vairāk nekā 300 dažādu saimniekaugu. 2023.gadā VAAD inspektori šīs bīstamās slimības atklāšanai veica 1444 pārbaudes dažādās vietās, tika pārbaudīts plašs saimniekaugu klāsts sākot no puķēm līdz augļukokiem.

Šajās pārbaudēs ņemti 280 paraugi gan ar, gan bez vizuālajām pazīmēm. Laboratoriskajos testos *Xylella fastidiosa* netika konstatēta.

Citas darbības fitosanitārās drošības nodrošināšanai

2023. gadā veiktas 446 pavairošanas materiāla fitosanitāro un kvalitātes prasību atbilstības pārbaudes pie 256 profesionāliem operatoriem. Pārbaudīts augļukoku un ogulāju, sīpolpuķu, dekoratīvo augu (āra un siltumnīcu) un dārzeņu stādāmais materiāls, kā arī meža reproduktīvais materiāls 364.67 ha platībā. Veiktas pārbaudes 18 karantīnas organismu un 30 Savienībā reglamentēto nekarantīnas organismu atklāšanai. Pārbaudītu ietvaros ņemti 583 paraugi ar kaitīgo organismu simptomiem un bez tiem. Paraugi testēti Nacionālajā fitosanitārajā laboratorijā.

Kopumā 2023. gadā izsniegtas 5292 augu pases, kas ir gandrīz nemainīgs un stabils apjoms salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Nemainīgi, kā iepriekš, visvairāk augu pases izsniegtas tieši augļu kokiem (ābeles, bumbieres, plūmes, ķirši u.c. augļu koki). Otra lielākā augu grupa, kurai izsniegts lielākais augu pasu skaits ir dekoratīvie koki un krūmi (korintes, klintenes, vilkābeles, dekoratīvās ābeles u.c. augu sugas). 2023. gadā izsniegts salīdzinoši liels skaits augu pasu gumijām un saknēm – dālijām un īrisiem.

Veiktas 176 stādāmā materiāla pārbaudes tirdzniecības vietās, tirgos, gadatirgos. Gadījumi, kad augus tirgo ar neatbilstošām augu pasēm vai bez tām netika konstatēti.

Veiktas 311 pārbaudes 140 uzņēmumos, kas reģistrēti [Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā](#) kā koksnes iepakojamā materiāla marķētāji. 2023. gadā reģistrēti septiņi jauni uzņēmumi. Vienā pārbaudē konstatēta neatbilstība marķējuma lietošanas nosacījumiem un uzņēmumam piemērots administratīvais sods.

NFL testēti 5149 paraugi. Paraugu skaits laboratorijā salīdzinot ar 2022. gadu palielinājies par 6%.

NFL piešķirta akreditācija atbilstībai LVS EN ISO/IEC 17025:2017 standarta prasībām šādā sfērā: augu kaitīgo organismu morfoloģiskā, seroloģiskā, bioloģiskā, molekulāri bioloģiskā, bakterioloģiskā, mikoloģiskā, virusoloģiskā, entomoloģiskā, helmintoloģiskā testēšana.

NFL nodrošina regulāru personāla kvalifikācijas celšanu un piedalās starplaboratoriju salīdzinošajā testēšanā.

Eksporta uzraudzība

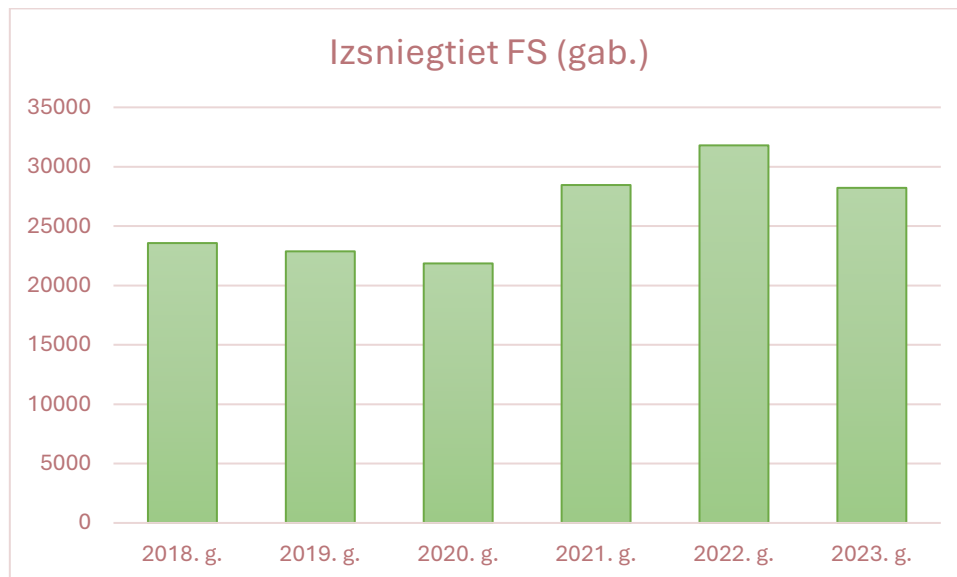
Pārbaudes pirms fitosanitāro sertifikātu izsniegšanas (eksporta pārbaudes) veic, lai pārlicinātos, vai augi un augu produkti atbilst saņēmējvalsts fitosanitārajām prasībām.

2023. gadā VAAD 287 uzņēmumiem izsniedza 28222 fitosanitāros sertifikātus (23680 eksporta un 4542 reeksporta fitosanitārie sertifikāti) uz 128 valstīm.

Valstis, uz kurām 2021.-2023.g. izsniedzām visvairāk fitosanitāro sertifikātu, ir Krievija, Ķīna, Japāna, Baltkrievija, Uzbekistāna un ASV.

Visvairāk sertifikātu 2023. gadā izsniegts uz Krieviju (7987 sertifikāti), tomēr tas ir mazāk sertifikātu, nekā uz šo valsti izsniegts 2022.gadā. Arī uz visām pārējām minētajām valstīm, izņemot ASV, izsniegto fitosanitāro sertifikātu skaits samazinājies.

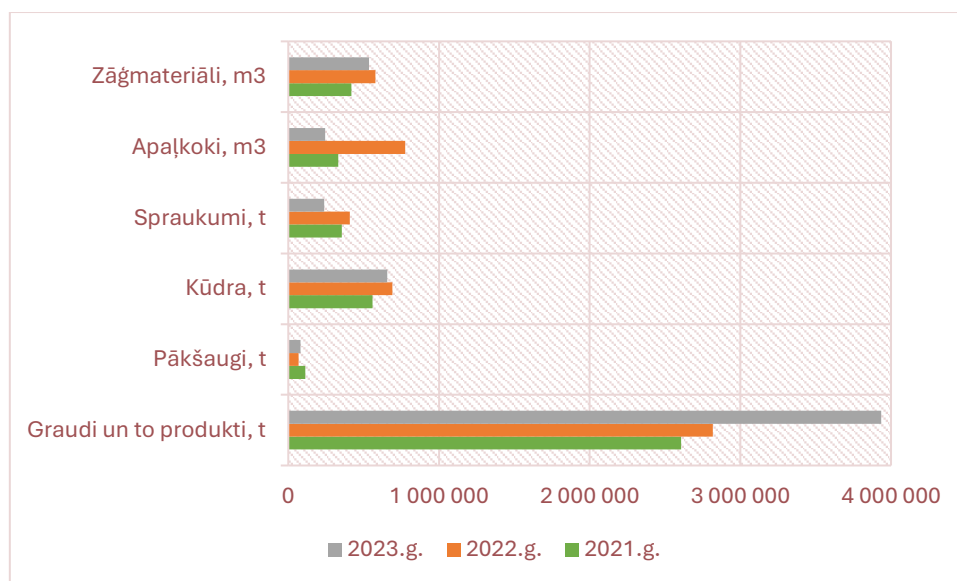
Izsniegto fitosanitāro sertifikātu skaits 2018. – 2023.gadā

Pēc apjoma visvairāk tiek pārbaudīti un eksportēti graudi un graudu produkti, pākšaugi, kūdra, spraukumi, zāgmateriāli, apaļkoki.

2023.gadā bijis 2021. - 2023.g. periodā visielākais pārbaudīto graudu un graudu produktu apjoms. Pārējo produkciju eksporta apjomi, salīdzinot ar 2022.gadu samazinājušies (skat. attēlu).

Ar fitosanitārajiem sertifikātiem eksportēto augu produktu daudzumu salīdzinājums 2021. – 2023.g.

Latvāņu izplatības ierobežošanas uzraudzība

Reaģējot uz sūdzībām par latvāņu neierobežošanu, veiktas 38 pārbaudes, no kurām 4 gadījumos uzsākts administratīvo pārkāpumu process.

VAAD sadarbībā ar Lielo talku un pašvaldībām pavasara talkā 1.reizi aicināja veikt un piedalījās latvāņu izduršanā, kurā piedalījās 10 pašvaldības <https://www.vaad.gov.lv/lv/liela-talka-latvanu-ierobezosanas-pasakumi-pavasari>.

Latvijā uzmērītas 5683 invadētās teritorijas ar invazīvo Sosnovska latvāni 11184 ha platībā. 2023.gadā VAAD uzmērīja 394 invadētās teritorijas 492 ha platībā.

Oficiālās kontroles augu karantīnas jomā

2023. gadā oficiālās kontroles veiktas 140 uzņēmumos, kas reģistrēti Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā kā koksnes iepakojamā materiāla (turpmāk – KleM) marķētāji. Kopumā veiktas 311 pārbaude, kas ir 97% no plānotajām pārbaudēm.

Kopumā uz 2023.gada 31.decembri Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā kā KleM marķētāji bija reģistrējušies 154 uzņēmumi.

Valsts augu aizsardzības dienesta reģionālo nodaļu inspektori reģistrētos uzņēmumos veic kontroles divas reizes kalendārajā gadā pārbaudei. Kontrolu laikā uzņēmumos, kas strādā ar skujkoku materiālu, noņem paraugus uz prioritāro kaitīgo organismu – priežu koksnes nematodi (*Bursaphelenchus xylophilus*). No visiem Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā kā KleM marķētāji reģistrētiem uzņēmumiem 128 uzņēmumi stādā ar skujkoku materiālu.

2023. gadā kopā Profesionālo operatoru oficiālajā reģistrā tika reģistrēti 8 uzņēmumi, kas nodarbojas ar koksni un KleM, 4 uzņēmumi izslēgti no Profesionālo operatoru oficiālajā reģistra kā KleM marķētāji. 97 uzņēmumi veic koksnes un KleM termisko apstrādi, kā arī paši ražo KleM.

Veicot oficiālās kontroles 2023.gadā, tikai konstatēts viens pārkāpums, kur tika pārkāpts Ministru kabineta 2012. gada 28. februāra noteikumu Nr. 145 "Noteikumi par fitosanitāriem pasākumiem un to piemērošanas kārtību koksnes iepakojamam materiālam" VI nodaļas 67. punkts - reģistrēts uzņēmums izmantojis cita uzņēmuma oficiālo marķēšanas numuru. Par neatbilstoša KleM oficiālā marķējuma lietošanas nosacījumu pārkāpšanu piemērots naudas sods.

VAAD galvenie uzdevumi 2024. gadā:

1. Turpināt aktivitātes, lai sekmētu integrētās augu aizsardzības ieviešanu, kuras pamats ir alternatīvo augu aizsardzības metožu izstrāde un ieviešana, kas mazinātu lauksaimnieku atkarību no ķīmiskajiem AAL;
2. Turpināt pilnveidot kultūraugiem kaitīgo organismu novērošanas sistēmu, pilnveidos izveidoto profesionālo AAL lietotāju, konsultantu un izplatītāju apmācību sistēmu, pilnveidos smidzinātāju uzraudzības sistēmu;
3. Turpināt izstrādāt sistēmu, lai sekmētu profesionālos AAL lietotājus brīvprātīgi īstenot Latvijā audzējamu kultūraugu audzēšanas vadlīnijas konkrētām kultūraugu sugām, sekmēs vadlīniju ieviešanu demonstrējumu saimniecībās;
4. VAAD 2024. un 2025. gadā izvērtēt 10 darbīgo vielu tehniskās ekvivalences novērtējumus. Latvija uzņemas ziņotājvalsts funkcijas un 2023. gadā saņēma darbīgās vielas Baculoviruses against Adoxophyes orana apstiprinājuma pieteikumu, 2024. un 2025. gadā plānots turpināt darbīgās vielas piriofenons apstiprinājuma atjaunošanas izvērtējumu un veikt darbīgās vielas Baculoviruses against Adoxophyes orana apstiprinājuma izvērtējumu;
5. Turpināt iesaistīties Baltijas - Ziemeļvalstu kopprojektā Ziemeļu zonas ietvaros par AAL reģistrāciju savstarpējo atzīšanu;
6. Veikt kontroles vides un klimata pasākumos ietverto prasību izpildes kontrolei ekoshēmu ietvaros, veikt kontroles nosacījuma sistēmas atbilstības prasību izpildei vides jomā uzraudzībai mēslošanas plāniem un to dokumentācijai IJT, kā arī AAL lietošanas uzraudzībā, veikt kontroles agrovīdēs prasību ievērošanai, veicot lauksaimniecības produktu integrētās augu audzēšanas pārbaudes;
7. Izvērtējot iespējamo risku, lai pierādītu neatbilstošu AAL lietošanu, turpināt ņemt kontroles paraugi AAL kvalitātes noteikšanai un paraugi augu un augu produktu analīzēm AAL atliekvielu noteikšanai;
8. Turpināt uzraudzību un kontroli augu karantīnas jomā, lai nodrošinātu Latvijas produkcijas eksportu, reeksportu un tranzītu gan uz trešajām, gan ES valstīm;
9. Saskaņā ar Augu veselības regulā noteikto, veikt apsekojums, lai konstatētu ES karantīnas organismu klātbūtni teritorijās, kurās karantīnas organismi iepriekš nav konstatēti, izstrādās daudzgadu apsekojumu programmas, izstrādāt rīcības plānus, ārkārtas situāciju plānus prioritārajiem kaitīgajiem organismiem, lai novērstu ES aktuālo karantīnas organismu ieviešanos Latvijā, organizēs modelējošās mācības;
10. Īstenot Kaitīgo organismu un augiem bīstamo organismu klātbūtnes apsekojumu programmu;

11. Lai ieviestu Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 1143/2014 par invazīvu svešzemju sugu introdukcijas un izplatīšanās profilaksi un pārvaldību prasības, ņemot vērā izstrādāto "Invazīvo sugu prioritāro ienākšanas ceļu vienotais rīcības plāns Latvijai 2023-2028", un saskaņā ar piešķirto papildu finansējumu informācijas tehnoloģiju ieviešanai, lai veiktu invazīvo sugu izplatības monitoringu, izstrādāt datubāzi un invazīvo sugu izplatības uzraudzībai izstrādāt mobilās lietotnes. Bez atbilstoša finansējuma uzraudzību par latvāņu un citu invazīvo augu sugu izplatības ierobežošanas pasākumiem VAAD veiks tikai izskatot iesniegtās sūdzības;
12. Nodrošinās uz klientu orientētu pakalpojumu sniegšanu sēklu un augu šķirņu aprites jomā, ievērojot normatīvo aktu prasības;
13. Sēklu tirdzniecības vietu kontroli veikt, reaģējot vienīgi uz iesniegtām sūdzībām;
14. Veikt kaņepju THC monitoringu un sēklaudzēšanas prasību pārbaudes, lai nodrošinātu brīvprātīgā saistītā atbalsta shēmu par sertificētas sēklas ražošanu;
15. Nodrošināt ĢMO klātbūtnes uzraudzību sēklu un stādāmajā materiālā;
16. Nodrošināt references laboratorijas funkcijas augšnes testēšanas jomā, sekmēt Agroķīmijas laboratorijas iekļaušanos Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas Starptautiskajā augšņu laboratoriju tīklā; pasaules augšņu laboratoriju tīklā (GLOSOLAN) un Eiropas augšņu laboratoriju tīklā (EUROSOLAN);
17. Turpināt NFL attīstību, lai sekmētu tās iekļaušanos Eiropas augu veselības referenču laboratoriju tīklā;
18. Nodrošināt NSKL kā nacionālās references laboratorija sēklu kvalitātes noteikšanā ISTA akreditācijas uzturēšanu, tādējādi sekmējot Latvijā sertificētās sēklas materiāla eksportu;
19. Turpināt īstenot Twinning projektu „Ukrainas tiesību aktu tuvināšana valsts uzraudzībā ĢMO atklātās sistēmās, augu šķirņu aizsardzībā un sēklu un augu pavairojamā materiāla ražošanā saskaņā ar ES normām un standartiem” īstenošanu kā vadošais partneris;
20. Turpināt īstenot projektu “Atbalsts Uzbekistānas lauksaimniekiem, lai palielinātu augkopības produkcijas pārdošanas apjomus un eksportu apjomus uz Apvienoto Karalisti”;
21. Uzsākt īstenot Vienotā tirgus programmas projektu “Uzlabot darbīgo vielu un augu aizsardzības līdzekļu novērtēšanas procesu, stiprinot Valsts augu aizsardzības dienesta kapacitāti un kompetenci”;
22. Organizēs Eiropas Savienības, Lielbritānijas, Norvēģijas un Ukrainas Nacionālo references un zinātnisko laboratoriju ekspertu ikgadējā sanāksmi mikoloģijā;
23. Lai nodrošinātu dienestam deleģēto funkciju izpildi un akreditācijas prasību ieviešanu NFL, tās siltumnīcā, NSKL, Agroķīmijas laboratorijā Lielvārdes ielā 36, Rīgā, veikt nepieciešamie uzlabojumus ēkām, inženiertehniskām sistēmām.

24. Piedalīties ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā, veicot darbības saistībā ar nelegālu vai viltotu AAL tirdzniecības un lietošanas ierobežošanu, kā arī veiks darbības noziedzīgu nodarījumu atklāšanas sekmēšanā AAL aprites, sēklu aprites, ML aprites un augu karantīnas jomā;
25. Turpināt darbu pie LIZ pārvaldības sistēmas pilnveidošanas, lai nodrošinātu KLP zaļajā arhitektūrā iekļauto atbalsta pasākumu prasību kontroli, nodrošinot datu apmaiņu starp iesaistītajām institūcijām, lauksaimnieku izmantotām komerciālām informācijas sistēmām;
26. Turpināt darbu pie e-pakalpojumu un elektronizēto pakalpojumu ieviešanu.